

08205, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента,
Баранніка Романа В'ячеславовича на дисертацію Азарової Вікторії
Анатоліївни «Особливості розслідування неправомірної вигоди як форми
прояву корупції», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та
криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Відгук підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертаційного дослідження Азарової Вікторії Анатоліївни «Особливості розслідування неправомірної вигоди як форми прояву корупції», автореферату дисертації та наукових праць здобувача, опублікованих за темою наукової праці. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Актуальність теми дослідження В. А. Азарової зумовлена необхідністю подальшого вдосконалення криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із неправомірною вигодою, які сьогодні залишаються одним із найбільш небезпечних проявів корупції. У сучасних умовах реформування правоохоронної системи України, функціонування спеціалізованих антикорупційних органів, гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу та реалізації міжнародних антикорупційних стандартів особливого значення набуває розроблення ефективних криміналістичних рекомендацій щодо виявлення, документування та доказування кримінальних правопорушень цієї категорії.

Практика діяльності органів досудового розслідування свідчить, що кримінальні провадження, пов'язані з одержанням, пропозицією чи наданням

неправомірної вигоди, характеризуються високим рівнем латентності, ретельною підготовкою учасників корупційних схем, активною протидією розслідуванню, використанням сучасних цифрових засобів комунікації та фінансових інструментів для приховування злочинної діяльності. За таких умов традиційні криміналістичні рекомендації вже не повною мірою відповідають сучасним способам учинення корупційних кримінальних правопорушень, що обумовлює потребу у формуванні нових підходів до криміналістичної характеристики неправомірної вигоди, визначення предмета доказування, організації початкового етапу досудового розслідування, проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а також забезпечення ефективної взаємодії між усіма суб'єктами кримінального провадження.

Не менш важливим є те, що сьогодні ефективність протидії корупції є одним із визначальних критеріїв оцінки діяльності держави як з боку українського суспільства, так і міжнародних партнерів України. Успішне розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із неправомірною вигодою, безпосередньо впливає на забезпечення принципу верховенства права, зміцнення довіри громадян до правоохоронної та судової систем, ефективне використання бюджетних коштів, а також виконання міжнародних зобов'язань України у сфері запобігання та протидії корупції.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених проблемам кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, питання комплексної криміналістичної методики їх розслідування залишаються недостатньо розробленими. Особливо це стосується визначення сучасної криміналістичної характеристики неправомірної вигоди, формування алгоритмів дій слідчого залежно від типових слідчих ситуацій, удосконалення тактики проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань, організації міжвідомчої взаємодії та впровадження позитивного зарубіжного досвіду у практику діяльності правоохоронних органів.

У цьому контексті дисертаційне дослідження В. А. Азарової є своєчасним, актуальним та має вагоме теоретичне і практичне значення. Робота спрямована на вирішення низки важливих наукових і прикладних проблем криміналістичного забезпечення розслідування неправомірної вигоди, а сформульовані авторкою положення та рекомендації можуть бути використані у правозастосовній діяльності, подальших наукових дослідженнях, законотворчій роботі та освітньому процесі, що свідчить про актуальність обраної теми та доцільність проведеного дослідження.

Дисертація виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки (Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021). Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 03 лютого 2022 року № 109) і Пріоритетним тематичним напрямом наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні (постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 року № 476).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Приватної установи “Науково-дослідний інститут публічного права” від 17 листопада 2015 року (протокол № 5).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

полягає у тому, що в дисертації на основі вивчення наукових праць кримінального процесуального та криміналістичного спрямування, аналізу національного законодавства та підходів правового регулювання зарубіжних країн, а також ґрунтуючись на вивченій слідчій та судовій практиці, удосконалено наукові знання щодо особливостей розслідування неправомірної вигоди як форми прояву корупції, в результаті чого автором наведено науково обґрунтовані теоретичні положення, висновки, пропозиції та практичні рекомендації, орієнтовані на успішне правозастосування.

Достовірність отриманих наукових результатів обумовлена застосуванням як діалектико-матеріалістичного і формально-логічних методів наукового пізнання соціально-правових явищ, так і загальнонаукових та спеціальних методів, що базуються на них. Обрані методи дослідження використовувалися в їх діалектичному взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило об'єктивність отриманих результатів та дало змогу дослідити обрану проблему в єдності її соціального значення та юридичної форми. Достовірність отриманих результатів забезпечила належна теоретична основа дисертації, а також достатня емпірична база дослідження, що охоплює узагальнені дані анкетування 135 слідчих та 117 оперативних працівників органів досудового розслідування територіальних органів Національної поліції України (м. Київ, Житомирська, Київська, Тернопільська, Черкаська, Хмельницька області), узагальнені дані вивчення судових рішень національних судів, зокрема Вищого антикорупційного суду, доступні в Єдиному державному реєстрі судових рішень (159 кримінальних проваджень за період з 2019 до 2024 рр.), статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Національного агентства з питань запобігання корупції, ДБР, НАБУ.

Також у процесі дослідження опрацьовано достатню кількість наукових, законодавчих та емпіричних джерел, на що вказує список використаних джерел, який включає 220 найменувань.

Отримані висновки характеризуються обґрунтованістю. Підхід до дослідження проблемних питань в межах предмету дисертаційної праці є авторським та аргументованим. Літературний стиль викладення матеріалу

характеризується легкістю його сприйняття, має високу загальнотеоретичну і методологічну культуру, яка підтверджує наукову коректність теоретичних висновків, що складають новизну роботи, а також наукову обґрунтованість пропозицій до чинного законодавства і практики його застосування.

До основних наукових результатів, що становлять її новизну, на думку опонента належать такі:

- сформульовано авторське визначення поняття “неправомірна вигода”, під яким потрібно розуміти будь-яку матеріальну чи нематеріальну перевагу, отриману або обіцяну службовій особі чи за її посередництвом із порушенням установлених законом правил службової поведінки, що має на меті вплинути на законність, об’єктивність або результативність прийняття рішень у сфері публічного управління та становить прояв корупційної взаємозалежності між приватним інтересом і владними повноваженнями;
- сформульовано перелік обставин, що підлягають доказуванню в провадженнях щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди;
- здійснено класифікацію моделей протидії неправомірній вигоді, що ґрунтується на критеріях організаційної побудови, функціональної спрямованості, рівня централізації та співвідношення каральних і превентивних заходів.

Окрім цього, варто відмітити наявність також інших положень, що заслуговують на позитивну оцінку.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні наукові результати дисертації викладені у 8 наукових публікаціях, серед яких чотири статті, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, одна стаття в іноземному фаховому виданні, та три тези доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Значення праці для науки і практики полягає в тому, що пропозиції здобувача мають перспективу подальшого впровадження при вирішенні

практичних завдань у законотворчій та правозастосовній діяльності правоохоронних органів, а також є впровадженими в освітній процес та науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ та Державного податкового університету.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Досить вдалим є підхід до побудови структури дисертації, де відповідно до логічної послідовності від загального до окремого, у межах трьох розділів, які включають вісім підрозділів, розкриваються визначені автором питання.

На думку офіційного опонента, в цілому дисертація є системним, цілісним, послідовним та комплексним дослідженням, де відповідно до визначеної мети і завдань здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове бачення вирішення наукового завдання, що полягає у виробленні науково обґрунтованих рекомендацій удосконалення особливостей розслідування неправомірної вигоди як форми прояву корупції.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито стан її наукової розробленості та науково-теоретичну основу, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження; висвітлено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів і форми їх апробації, зазначено структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації досліджено теоретико-правові засади розслідування неправомірної вигоди як корупційного кримінального правопорушення. Авторкою здійснено комплексний аналіз сучасних наукових підходів до визначення сутності неправомірної вигоди, розкрито її соціально-правову природу, місце у структурі корупційної злочинності та особливості нормативно-правового регулювання відповідальності за відповідні кримінальні правопорушення. Водночас дисертантка обґрунтовує необхідність розгляду неправомірної вигоди не лише як предмета кримінально-правової заборони, а й як самостійного криміналістичного об'єкта дослідження, що має власні закономірності виникнення, приховування та доказування.

У підрозділі 1.1 дисертанткою послідовно розкрито зміст неправомірної вигоди як негативного соціально-правового явища. На підставі аналізу законодавства, міжнародних антикорупційних стандартів, статистичних даних та наукових джерел авторка доводить, що неправомірна вигода є одним із ключових проявів сучасної корупції, який безпосередньо впливає на ефективність функціонування державного апарату, рівень довіри громадян до органів влади та реалізацію принципу верховенства права. Водночас увагу акцентовано на сучасних тенденціях трансформації корупційних практик, пов'язаних із використанням електронних платіжних систем, криптовалют, посередників та інших способів приховування протиправної діяльності. Авторкою також здійснено аналіз сучасного стану корупційної злочинності в Україні та визначено місце неправомірної вигоди серед найбільш поширених корупційних кримінальних правопорушень.

Особливий інтерес викликають результати дослідження, присвячені криміналістичній характеристиці неправомірної вигоди. У підрозділі 1.2 авторкою сформовано сучасне бачення структури криміналістичної характеристики відповідної категорії кримінальних правопорушень. До її основних елементів віднесено: способи вчинення кримінального правопорушення; особу правопорушника; обстановку вчинення кримінального правопорушення; типові сліди та джерела доказової інформації; способи приховування неправомірної вигоди. Позитивної оцінки заслуговує прагнення авторки адаптувати традиційні положення криміналістики до сучасних умов функціонування цифрового середовища, зокрема шляхом включення до структури криміналістичної характеристики цифрових слідів, електронних платіжних інструментів та криптовалютних операцій як потенційних джерел доказової інформації.

У підрозділі 1.3 ґрунтовно досліджено предмет доказування у кримінальних провадженнях щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди. Авторкою сформульовано систему обставин, що підлягають встановленню під час досудового розслідування, серед яких особливу увагу приділено встановленню факту домовленості між учасниками корупційного

правопорушення, змісту корупційної домовленості, причинно-наслідкового зв'язку між неправомірною вигодою та службовими повноваженнями, ролі посередників, характеру предмета неправомірної вигоди, форми вини, мотиву та мети кримінального правопорушення. Важливим науковим результатом є запропонований авторкою деталізований перелік обставин, які повинні бути предметом доказування під час розслідування відповідної категорії кримінальних правопорушень, що має безпосереднє практичне значення для діяльності органів досудового розслідування.

За результатами дослідження першого розділу авторка доходить обґрунтованого висновку, що підвищення ефективності розслідування неправомірної вигоди неможливе без комплексного поєднання кримінально-правових, криміналістичних та процесуальних засобів, удосконалення понятійного апарату, уточнення предмета доказування та формування сучасної криміналістичної характеристики відповідної категорії кримінальних правопорушень. Саме ці положення стали теоретичною основою для подальшого дослідження організації та методики розслідування неправомірної вигоди у наступних розділах дисертації.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячено організації та методиці розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із неправомірною вигодою. На відміну від першого розділу, який має переважно теоретичне спрямування, у цьому розділі авторкою акцентовано увагу на практичних аспектах діяльності органів досудового розслідування, що дозволило сформулювати цілісну систему криміналістичних рекомендацій щодо документування та розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

У підрозділі 2.1 досліджено особливості початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із неправомірною вигодою. Авторкою слушно зазначено, що саме своєчасність реагування на первинну інформацію та правильне визначення вихідної слідчої ситуації значною мірою визначають результативність подальшого досудового розслідування. У роботі запропоновано

класифікацію типових джерел отримання первинної інформації про кримінальне правопорушення, серед яких повідомлення викривачів, матеріали оперативних підрозділів, результати журналістських розслідувань, контррозвідувальні матеріали та інші джерела відомостей про можливі корупційні прояви. Залежно від характеру отриманої інформації авторкою визначено особливості планування першочергових слідчих (розшукових) дій та алгоритми прийняття процесуальних рішень.

Позитивної оцінки заслуговує запропонований дисертанткою алгоритм дій слідчого або детектива на початковому етапі досудового розслідування, який враховує необхідність швидкого забезпечення збереження доказової інформації, недопущення її втрати або знищення, а також особливості документування фактів передачі неправомірної вигоди. Авторкою обґрунтовано, що вибір тактики початкових процесуальних дій має здійснюватися з урахуванням конкретної слідчої ситуації, ступеня поінформованості правоохоронних органів про механізм учинення кримінального правопорушення та рівня ризику протидії розслідуванню з боку його учасників. Такий підхід свідчить про прагнення авторки поєднати теоретичні положення криміналістики із сучасними потребами правозастосовної практики.

У підрозділі 2.2 комплексно досліджено тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування неправомірної вигоди. Авторкою охарактеризовано особливості проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, допиту службової особи, особи, яка надавала неправомірну вигоду, посередника та викривача, а також використання аудіо- та відеоконтролю особи, зняття інформації з електронних комунікацій та інших негласних слідчих (розшукових) дій. Важливим є висновок дисертантки про те, що саме комплексне використання процесуальних і криміналістичних засобів забезпечує належне документування корупційної діяльності та формування достатньої доказової бази для подальшого судового розгляду.

Окремої уваги заслуговує висловлена авторкою позиція щодо визначальної ролі негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях цієї

категорії. На підставі аналізу практики розслідування доведено, що саме результати аудіо- та відеоконтролю, контролю за вчиненням кримінального правопорушення, зняття інформації з електронних комунікацій та інших процесуальних заходів дозволяють зафіксувати факт досягнення домовленості між учасниками корупційної схеми, момент передачі неправомірної вигоди та спрямованість умислу її учасників. Запропоновані авторкою тактичні рекомендації характеризуються практичною спрямованістю та можуть бути використані під час організації досудового розслідування відповідної категорії кримінальних проваджень.

У підрозділі 2.3 досліджено особливості подолання протидії розслідуванню у кримінальних провадженнях про неправомірну вигоду. Авторкою здійснено класифікацію основних форм протидії діяльності правоохоронних органів, серед яких виокремлено приховування або знищення документів і цифрової інформації, використання посередників, легалізацію неправомірної вигоди, вплив на свідків, викривачів та інших учасників кримінального провадження, а також застосування сучасних засобів шифрування інформації та приховування електронних комунікацій. На основі аналізу практики запропоновано комплекс організаційних, тактичних та процесуальних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення й нейтралізацію відповідних форм протидії.

Заслуговує на підтримку підхід авторки щодо необхідності комплексного використання інформаційно-аналітичних можливостей оперативних підрозділів, експертних установ та інших суб'єктів кримінального провадження для забезпечення ефективного подолання протидії розслідуванню. У роботі наголошено, що успішне документування фактів неправомірної вигоди можливе лише за умови своєчасного проведення комплексу процесуальних і організаційних заходів, спрямованих на збереження доказової інформації, запобігання незаконному впливу на учасників кримінального провадження та забезпечення безперервності процесу доказування. Запропоновані рекомендації є логічним продовженням попередніх положень дисертації та мають безпосереднє практичне значення для діяльності органів досудового розслідування.

За результатами дослідження другого розділу дисертантка обґрунтовано доходить висновку, що ефективність розслідування неправомірної вигоди значною мірою залежить від своєчасного реагування на первинну інформацію, правильного визначення вихідної слідчої ситуації, комплексного використання слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, а також від здатності правоохоронних органів своєчасно прогнозувати й нейтралізувати можливі форми протидії кримінальному провадженню. Сформульовані у розділі висновки характеризуються належним рівнем наукової обґрунтованості, логічністю та практичною спрямованістю, що істотно підвищує прикладне значення дисертаційного дослідження загалом.

Третій розділ дисертації присвячено дослідженню організаційних аспектів розслідування неправомірної вигоди, ролі взаємодії між суб'єктами кримінального провадження, участі громадськості у протидії корупції та використанню позитивного зарубіжного досвіду у сфері розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії. На відміну від попередніх розділів, у яких переважала криміналістична проблематика, авторкою основну увагу зосереджено на вдосконаленні організаційних механізмів забезпечення ефективності досудового розслідування, що логічно завершує загальну концепцію проведеного дослідження.

У підрозділі 3.1 комплексно досліджено організацію взаємодії суб'єктів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із неправомірною вигодою. Авторкою слушно зазначено, що ефективне документування корупційної діяльності неможливе без належної координації діяльності слідчих, детективів, прокурорів, оперативних підрозділів, експертних установ та аналітичних служб. У роботі запропоновано модель міжвідомчої взаємодії, яка базується на принципах законності, оперативності, інформаційної узгодженості, функціонального розмежування компетенції та процесуальної самостійності кожного із суб'єктів кримінального провадження. Окремо підкреслено доцільність використання міжвідомчих антикорупційних груп та спільних слідчих

груп під час розслідування складних багатоепізодних корупційних кримінальних правопорушень.

Позитивної оцінки заслуговує прагнення авторки розглядати взаємодію не лише як процесуальну категорію, а як багаторівневу систему управлінських, інформаційно-аналітичних та криміналістичних заходів, спрямованих на забезпечення своєчасного отримання, аналізу й використання доказової інформації. Такий підхід істотно розширює традиційні уявлення про зміст взаємодії під час досудового розслідування та має безпосереднє прикладне значення для організації діяльності правоохоронних органів.

У підрозділі 3.2 авторкою досліджено участь громадськості у протидії неправомірній вигоді. У роботі обґрунтовано, що сучасна антикорупційна політика вже не може обмежуватися виключно діяльністю державних органів, а повинна ґрунтуватися на широкому залученні інститутів громадянського суспільства. З огляду на це дисертанткою проаналізовано роль викривачів, громадських організацій, журналістів-розслідувачів та інших представників громадськості у виявленні фактів неправомірної вигоди, наголошено на необхідності вдосконалення механізмів їх процесуального захисту та забезпечення належних гарантій безпеки. Запропоновані рекомендації узгоджуються із сучасними міжнародними підходами до розвитку інституту викривачів та сприяють підвищенню ефективності протидії корупції в Україні.

У підрозділі 3.3 дисертанткою здійснено порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду протидії неправомірній вигоді. Авторкою проаналізовано особливості функціонування антикорупційних механізмів у низці іноземних держав, визначено їх переваги та можливості адаптації до національної правової системи. На підставі проведеного аналізу сформульовано висновок про необхідність подальшого розвитку міжнародного співробітництва у сфері розслідування корупційних кримінальних правопорушень, удосконалення інформаційного обміну між компетентними органами різних держав, запровадження сучасних аналітичних технологій виявлення корупційних схем, а

також подальшої імплементації міжнародних стандартів у сфері протидії корупції у національне законодавство України.

Заслуговує на підтримку висновок авторки про те, що ефективність боротьби з неправомірною вигодою визначається не лише якістю кримінально-правового регулювання або рівнем процесуального забезпечення досудового розслідування, а й здатністю держави забезпечити комплексний механізм взаємодії правоохоронних органів, органів державної влади, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Саме такий інтегрований підхід сьогодні відповідає сучасним тенденціям розвитку європейської антикорупційної політики та міжнародним стандартам забезпечення належного урядування.

Загалом зміст третього розділу логічно завершує дисертаційне дослідження, підтверджує послідовність авторської концепції та свідчить про прагнення дисертантки сформулювати не лише криміналістичну методику розслідування неправомірної вигоди, а й комплексну систему організаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів у цій сфері.

У цілому дисертація В. А. Азарової є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методологічному рівнях. Авторкою досягнуто поставленої мети, вирішено сформульовані у вступі завдання, отримано нові науково обґрунтовані результати, які характеризуються елементами наукової новизни, мають теоретичне значення для подальшого розвитку криміналістики та кримінального процесу і можуть бути використані у практичній діяльності органів досудового розслідування, законотворчій діяльності, наукових дослідженнях та освітньому процесі.

Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Порушень академічної доброчесності офіційним опонентом не виявлено. Вивчення дисертації та автореферату дисертації В. А. Азарової дає підстави для висновку про ідентичність змісту їх основних положень.

Разом з тим, позитивно оцінюючи зміст дисертації та відмічаючи її відповідність вимогам щодо робіт, які подаються на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук щодо необхідного теоретичного рівня,

ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, їх достовірності і наукової новизни, практичної значимості, вважаємо доцільним висловити особисту думку опонента щодо окремих її положень і висновків, що може служити підґрунтям дискусій під час публічного захисту дисертації, зокрема:

1. Безперечно позитивно оцінюючи запропоновані авторкою рекомендації щодо організації початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із неправомірною вигодою, слід зазначити, що робота могла б виграти від більш детальної алгоритмізації діяльності слідчого (детектива) залежно від конкретної типової слідчої ситуації. Зокрема, доцільним було б запропонувати окремі криміналістичні алгоритми дій у випадках документування передачі неправомірної вигоди “на гарячому”, розслідування кримінальних проваджень після звернення викривача, викриття вже завершених корупційних правопорушень або встановлення діяльності організованих корупційних схем. Це дозволило б підвищити прикладну цінність запропонованої методики та спростити її використання у практичній діяльності органів досудового розслідування.

2. У першому розділі дисертації авторкою ґрунтовно досліджено криміналістичну характеристику неправомірної вигоди та предмет доказування у кримінальних провадженнях цієї категорії. Разом із тим окремі елементи цих двох наукових конструкцій фактично дублюють один одного, зокрема щодо характеристики способу вчинення кримінального правопорушення, ролі посередників, особливостей предмета неправомірної вигоди та механізму її передачі. На думку опонента, дисертантці доцільно було б чіткіше визначити критерії розмежування інформаційної функції криміналістичної характеристики та процесуальної функції предмета доказування, що сприяло б більшій методологічній завершеності роботи.

3. Позитивно оцінюючи проведений авторкою аналіз зарубіжного досвіду протидії неправомірній вигоді, слід зазначити, що окремі пропозиції щодо використання позитивного досвіду іноземних держав сформульовано на

достатньо загальному рівні. Зокрема, більш детального обґрунтування потребували питання практичного впровадження окремих іноземних моделей у діяльність Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Національної поліції України та інших суб'єктів протидії корупції з урахуванням особливостей українського кримінального процесуального законодавства, компетенції відповідних органів та сучасних умов функціонування антикорупційної системи. Така конкретизація посилила б прикладне значення сформульованих у роботі висновків.

Наведені рекомендації та зауваження, безумовно, не вичерпують дискусії також щодо інших положень і висновків дисертанта, яка, очевидно, буде продовжена під час прилюдного захисту. При цьому вони мають переважно дискусійний характер та не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що дисертація *Азарової Вікторії Анатоліївни* “Особливості розслідування неправомірної вигоди як форми прояву корупції” є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить нові положення й науково-обґрунтовані результати, що у сукупності розв’язують важливу науково-прикладну задачу, має теоретичне значення для розвитку вітчизняної юридичної науки, є суттєвим внеском для кримінального процесуального права, має практичне значення в контексті підвищення ефективності діяльності слідчих і оперативних підрозділів.

Зміст дисертації, в основному, відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає вимогам, встановленим Міністерством освіти і науки України. Автореферат ідентичний головним положенням дисертації та відображає її основний зміст, висновки та пропозиції.

Викладене вище дає підстави для **остаточного висновку** про те, що дисертація та автореферат *Азарової Вікторії Анатоліївни* “Особливості

розслідування неправомірної вигоди як форми прояву корупції” відповідають вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а їх авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

В. о. завідувача кафедри

кримінального права та правоохоронної діяльності

Запорізького національного університету,

кандидат юридичних наук, доцент

Роман БАРАННІК

Підпис Романа Баранніка завідувача:

Перший професор

Запорізького національного університету, факультет юрид. наук
професор

Олександр Бондар